Autor Guste Santini
Utorak, 26 Listopad 2004 20:15

Javni dug definiram kao porez na budućnost. U Hrvatskoj je javni dug u porastu kao proporcija BDP. Ovo ima svoju analitičku vrijednost ako se imaju u vidu visoka porezna presija i značajne prihode koje država ostvaruje prodajom «obiteljskog srebra». Pri tome valja napomenuti da u Hrvatskoj imamo porezni sustav potrošnog tipa jer porezi na potrošnju (PDV i trošarine) predstavljaju temeljne porezne prihode proračuna. Ova karaksteristika poreznog sustava znači da deficit robne razmjene s inozemstvom znači povećanje poreznih prihoda pa prema tome fiksni tečaj ne samo da «amortizira» inflatorne trendove već donosi značajne (dodatne) porezne prihode. Činjenica da je temelj oprezivanja rad a ne kapital naglašava fiskalni karakter poreznog sustava. Ekonomske i socijalne funkcije koje uobičajeno očekujemo od poreznog sustava uglavnom su sekundarnog značaja.

Javni je dug (kumulativ deficita uvećan umanjen za iznos prihioda od prodaje «obiteljskog srebra») veći od polovine BDP čime je vrlo blizu gornjoj granici (kriterij 60% od BDP) promatra li se njegovo stanje i davno je premašio tu granicu ima li se u vidu iznos godišnjih deficita (kriterij 3% od BDP).

Sadašnja jednako kao i bivša vlast nedovoljno ističe značaj javnog duga kao ograničenje u vođenju ekonomske politike. Što više, stand by aranžman s MMF-om identificira javni dug i deficit proračuna kao bitan čimbenik destabilizacije hrvatskog gospodarstva ali se to ignorira na domaćoj sceni u najvećoj mogućoj mjeri.

Naprijed navedene činjenice (visoka porezna presija i dodatni prihdi temeljem prodaje «obiteljskog srebra») jasno pokazuju da udio države u finalnoj raspodjeli BDP nije rukovođena bilo kojim i/ili bilo kakvim kriterijima već država neovisno od stanja u gospodarstvu definira svoju rashodnu i prihodnu stranu proračuna. Drugim rječima, država živi na kredit ne vodeći pritom računa o problemima koji se kumuliraju, a koji, sa svoje strane, izravno ograničavaju privredni razvoj. U maloj i otvorenoj zemlji dinamiziranje privrednog razvoja na strani potražnje očito nije moguće. Za dinamiziranje privredne aktivnosti potrebni su poticaji na strani ponude, a malo tržište valja identificirati kao ograničenje ali i resurs kako su to pokazale mnoge evropske zemlje(Austrija, Švicarska, zemlje beneluksa, Finska....).

Razlog za zabrinutost nije utemeljena samo na dosadašnjem kretanju javnog duga. Razlog za zabrinutost je tim veća ako se ima u vidu da u kraćem vremenskom razdoblju nije moguće smanjenjiti deficit proračuna ukoliko se isti ne bude pokrivao prodajom «obiteljskog srebra». Naime, za dinamiziranje privredne aktivnosti valja smanjiti poreznu presiju za koju nitko ne misli da nije neprimjereno visoka. Nadalje, pitanje prodaje preostalog «obiteljskog srebra» nailazi na negodovanje građana. Nivo privredne aktivnosti i broj zaposlenih/nezaposelnih pokazuje da je država temeljni distributer sredstava i da je destrukcija privredne strukture i izostanak razvoja (zbog neoliberalističke ekonomske politike) zapravo temeljna stavka u proračunu i koju, krivo, nazivamo socijalna politika. Otuda u javnosti ocjećaj da je stanje u društvu bolje nego što to zapravo jest.

Već «odluka hrvatskih vlasti» (navodnici predstavljaju MMF) da se zaduživanje države premjesti

s inozemstva na domaće tržište pokazuje učinke istiskivanja i to upravo sektora privrede jer stanovništvo se i dalje financira (zaužuje) od strane «domaćih banaka» koliko je to god moguće.

Činjenica da su danas svi sektori prezaduženi pokazuje da se stvari događaju i da se ne upravlja procesom društvene reprodukcije. Već samo usporavanje zaduživanja u inozemstvu (što nam je neumitna sudbina) rezultirat će manjim raspoloživim društvenim proizvodom što znači inflatorni pritisak i, jasna posljedica tih i takvih zbivanja, sve restriktivnija monetarno-kreditna politika. Usporena ponuda deviza zbog usporavanja duga prema inozemstvu uz rastuću potražnju za devizama dramatizirat će tečaj kune i, opet nužno, slijede dodatne restrikcije monetarne i kreditne politike.

Prema tome, u narednom razdoblju predviđam najprije smanjenje insvesticija koje su temelj razvoja. Potom usporavanje privredne aktivnosti a što će povećati potrebu za socijalnom intervenciom države. Iz tih kretanja nužno slijedi smanjenje poreznih prihoda i rast rashoda što dodatno povećava deficit proračuna (čitaj: rast javnog duga). Radi se, naravno, o začaranom krugu. Izlaz iz takvog stanja je poznat a zove se - razvoj.

Na kraju valja reći da je Hrvatska kao cilj postavila stabilnost cijena i tečaja kune u čemu je uspjela zahvaljujući zaduživanju u inozemstvu. Upravo deficit robne razmjene činio je raspoloživi proizvod socijialno izdrživim. Kako će se mogućnosti uvoza smanjiti to će socijalne tenzije rasti a time i sve neizvjesnosti što ga ta i takva kretanja nužno izazivaju.